

Asia: VN/22315/2023

Lausuntopyyntö: menettämisseuraamuksia koskevat lainsäädäntömuutokset, työryhmän mietintö

Direktiivin sisältö ja suhde Suomen lainsäädäntöön

Mitä huomioita teillä on direktiivin sisällöstä ja suhteesta Suomen lainsäädäntöön?

Suomen Asianajajat kiittää mahdollisuudesta lausua työryhmän mietinnöstä Menettämisseuraamuksia koskevat lainsäädäntömuutokset. Hankkeessa (OM062:00/2023) on tarkoitus toteuttaa hallitusohjelman rikoshyödyn poisottamista koskevat kirjaukset ja panna kansallisesti täytäntöön EU:n niin sanottu konfiskaatiodirektiivi (2024/1260).

Yhtenä Suomen Asianajajien sääntömääräisenä tehtävänä on seurata oikeuskehitystä maassa ja lausuntoja antamalla sekä aloitteita tekemällä tarjota kokemuksensa yhteiskunnan käytettäväksi. Suomen Asianajajien oikeuspoliittisen työn lähtökohta on oikeusvaltion turvaaminen. Lausunnoissaan Suomen Asianajajat pyrkii painottamaan oikeusvaltioperiaatteen toteutumiseen, oikeusturvaan sekä oikeuden saavutettavuuteen, perus- ja ihmisoikeuksien sekä asianajajakunnan itsenäisyyden ja riippumattomuuden turvaamiseen liittyviä näkökulmia.

Pyydettyinä lausuntona Suomen Asianajajat esittää seuraavaa.

Ehdotuksia koskevat huomiot

Suomen Asianajajat toteaa, että kyseessä on ollut direktiivin implementointiin liittyvä toimeksianto, minkä lisäksi työryhmälle annettuun tehtävään on sisältynyt varsin yksityiskohtaista poliittista ohjausta. Tähän nähden työryhmällä on ollut varsin vähän mahdollisuuksia tarkastella eri vaihtoehtoja. Suomen Asianajajat suhtautuu annettuun toimeksiantoon ja työryhmän ehdotuksiin osin hyväksyen – etenkin rikoksen uhrin aseman parantamiseksi ja rikoksen aiheuttamien vahinkojen korjaamiseksi – ja toisaalta osin kriittisesti perusoikeudet huomioiden, ja lausuu alla mainituista ehdotuksista yksilöidysti seuraavaa:

Keskeiset ehdotukset

Rikoshyödyn poisottamisessa vaadittavan näyttökynnyksen alentaminen ja ehdotettu näyttökynnys

Suomen Asianajajat suhtautuu ehdotukseen kriittisesti, sillä ehdotus on jännitteessä perustuslain 8 §:n rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen, perustuslain 15 §:n omaisuuden suojan sekä rikoslain 3 luvun 1 §:n laillisuusperiaatteen kanssa.

Edellä mainittujen perusoikeuksien ja oikeussääntöjen nojalla ei näyttökynnystä tulisi edes turvaamislukemien toimenpiteiden kohdalla madaltaa. Huomioiden kuitenkin EU-oikeuden etusijaperiaate ja direktiivin 2024/1260 asettamat vaatimukset sekä Suomen naapurimaiden vastaavat rikoshyödyn menettämistä koskevat oikeussäännöt, Suomen Asianajajat katsoo, että ehdotus on vastaa toimeksiannon sisältöä ja on näin ollen hyväksyttävissä.

Rikoshyödyn poisottamista koskevan menettelyn ottaminen käyttöön rikosoikeudenkäynnin ulkopuolella

Suomen Asianajajat toistaa edellä mainitut lähtökohdat. Lisäksi ehdotus heikentää rikoksesta epäillyn luonnollisen henkilön perustuslain 21 §:n turvaamaa oikeusturvaa, perustuslain 15 §:n turvaamaa omaisuuden suojaa ja on jännitteinen perustuslain 2 §:n 3 momentin oikeusvaltioperiaatteeseen nähden. Ehdotus on hankalasti yhteensovitettavissa myös Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6(2) artiklan syyttömyysolettamaan.

Huomioiden ehdotuksen jännitteisyys suhteessa lukuisiin edellä mainittuihin ihmis-, perus- ja rikosoikeudellisiin periaatteisiin, ehdotuksen implementoinnissa on ensisijaisen tärkeää huolehtia oikeusturvasta eli siitä, että menettelyn kohteeksi joutuneen henkilön oikeus asiansa asianmukaiseen käsittelyyn toteutuu. Avainasemassa tässä ovat mainittujen menettelyiden valvonta sekä menettelyihin liittyvien oikeussuojakeinojen turvaaminen.

Rahanpesuun liittyvän rikoshyödyn takaisinsaamisen tehostaminen

Suomen Asianajajat lausuu, että ehdotus on hyväksyttävissä eikä Suomen Asianajajilla ole siihen huomautettavaa. Ehdotus on omiaan parantamaan rikoksen uhrin asemaa.

Laajennettu hyödyn menettäminen

Suomen Asianajajat lausuu, että ehdotus on hyväksyttävissä eikä Suomen Asianajajilla ole siihen huomautettavaa. Ehdotus on omiaan parantamaan rikoksen uhrin asemaa.

Rikoshyödyn jäljittäminen ja tunnistaminen

Suomen Asianajajat lausuu, että ehdotus on hyväksyttävissä eikä Suomen Asianajajilla ole siihen huomautettavaa. Ehdotus on omiaan parantamaan rikoksen uhrin asemaa.

Omaisuuden hallinnointi

Suomen Asianajajat lausuu, että ehdotus on hyväksyttävissä eikä Suomen Asianajajilla ole siihen huomautettavaa. Ehdotus on omiaan parantamaan rikoksen uhrin asemaa.

Hyödyn menettämisen ja asianomistajan vahingonkorvauksen suhde rajat ylittävissä tilanteissa

Suomen Asianajajat lausuu, että ehdotus on hyväksyttävissä eikä Suomen Asianajajilla ole siihen huomautettavaa. Ehdotus on omiaan parantamaan rikoksen uhrin asemaa.

Menettämisseuraamuksen ja ennallistamisen suhde ympäristörikoksissa

Suomen Asianajajat lausuu, että ehdotus on hyväksyttävissä eikä Suomen Asianajajilla ole siihen huomautettavaa. Ehdotus on omiaan parantamaan rikoksen aiheuttamien vahinkojen korjaamista.

Menettämisseuraamuksen täytäntöönpanon ja muiden rikokseen liittyvien vaatimusten yhteensovittaminen

Suomen Asianajajat lausuu, että ehdotus on hyväksyttävissä eikä Suomen Asianajajilla ole siihen huomautettavaa.

Vaikutukset

Miten kommentoitte mietinnön arvioita ihmisiin kohdistuvista ja yhteiskunnallisista vaikutuksista?

Suomen Asianajajat toteaa, että kansallisella tasolla mietinnön taustalla oleva toimeksianto jatkaa nykyisen hallituskauden linjauksia, joissa erityisesti rikosoikeudellisella ja prosessuaalisella lainsäädännöllä pyritään rajoittamaan kansalaisten oikeuksia ja puuttumaan perusoikeuksiin. Toimeksiannon, mietinnön ja niihin liittyvän laajemman kehityskulun yhteiskunnallisena vaikutuksena voi Suomen Asianajajien näkemyksen mukaan olla oikeusvaltion heikentyminen ja tähän kytkeytyvä laillisuusperiaatteen rapautuminen.

Suomen Asianajajat viittaa tältä osin kuitenkin myös siihen, että mietintö sisältää kansallisia viranomaisia ja lainsäätäjää velvoittavia elementtejä osana direktiivin implementointia ja työryhmän mahdollisuudet laajempaan arviointiin ovat olleet rajoitettuja.

Miten kommentoitte mietinnön arvioita vaikutuksista viranomaisten toimintaan?

Vaikka kyseessä on turvaamistoimi, näyttökynnyksen madaltamisen riskinä on viranomaistoiminnan mielivallan kasvu. Menettämisseuraamusten määrääminen matalammalla näyttökynnyksellä ja tähän liittyvät menettelyt (ml. oikeussuojamenettelyt ja muu oikeusturvasta huolehtiminen) tulevat lisäämään oikeuslaitoksen käsittelykuormaa ja vaativat oikeuslaitoksen lisäresursointia.

Miten kommentoitte mietinnön arvioita taloudellisista vaikutuksista?

Taloudellisten vaikutusten osalta Suomen Asianajajat toteaa, että mietinnön ehdotukset vaativat oikeusviranomaisten lisäresursointia.

Millaisia muita vaikutuksia arvioitte ehdotuksilla olevan?

Suomen Asianajajat katsoo, että sekä kansallisen toimeksiannon sisältö että mietinnössä esitetyt ehdotukset heikentävät tai vähintäänkin ovat omiaan heikentämään yhteiskunnallista luottamusta oikeusvaltioon.

Vaihtoehtoiset ratkaisut

Miten kommentoitte muita toteuttamisvaihtoehtoja (mietinnön jakso 5)? Millaisia vaikutuksia niillä olisi?

-

Onko jokin muu tapa, jolla esityksen tavoitteet voitaisiin toteuttaa?

-

Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys

Miten kommentoitte mietinnön näkemyksiä, jotka koskevat suhdetta perustuslakiin ja säätämisyjärjestystä (mietinnön jakso 11)?

Suomen Asianajajat viittaa tältä osin tämän lausunnon kahteen ensimmäiseen kommenttiin, joissa todetaan ja yksilöidään mietinnössä esitettyjen ehdotusten jännitteisyys suhteessa perustuslain säännöksiin.

Suomen Asianajajat toteaa, että säätämisyjärjestyksestä on edellytettävä perustuslakivaliokunnan lausuntoa.

Muilta osin Suomen Asianajajilla ei ole mietintöön kommentteja.

Lakitekniset huomiot

Lakitekniset ja muut yksityiskohtaiset huomionne lakiehdotuksista ja niiden säännöskohtaisista perusteluista (jakso 7)?

-

Muut havaintonne ja kommenttinne esitysluonnoksesta

-

-

Enne Heidi
Suomen Asianajajat